

Juhana Lahti ja Anna-Kaisa Sjölund, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
juhana.lahti@seamk.fi, anna-kaisa.sjolund@seamk.fi

Open Access -verkkojulkaisuhanke

Open Access -verkkojulkaisuhanke on opetusministeriön ja ammattikorkeakoulujen yhteisesti rahoittama hanke. Sen puitteissa on toteutettu ammattikorkeakoulujen verkkojulkaisu Osaaja.net (www.osaaja.net) ja tullaan toteuttamaan verkkopalvelukirjasto vuoden 2008 aikana. Tarkoituksena on tuoda aiempaa paremmin ammattikorkeakouluissa kertyvää tietoa avoimesti saataville verkkoon työelämän ja muiden yhteiskunnan tahojen hyödynnettäväksi. Open Access -ajattelu tarkoittaa lyhyesti yhteiskunnan rahoittaman tutkimustiedon saattamista avoimesti ja maksutta kaikkien saataville ja käytettäväksi. Internet ja digitaalitekniikka ovat tehneet tämän mahdolliseksi. Aiheesta lisää Osaaja.net verkkolehden ensimmäisessä numerossa, jonka teema on Open Access ja työelämäläheinen kirjoittaminen (www.osaaja.net).

Open Access -hanke käyttää avoimen lähdekoodin alustoja: Open Journal Systems -julkaisualustaa ja DSpace -tallennusalustaa. KeVer-verkkolehti ilmoittautui ennakoluulottomasti pilotoimaan OJS-julkaisualustan käyttöä viime syksynä – Open Access -hanke kiittää tästä arvokkaasta kokemuksesta alustan käyttöönotossa. Osaaja.net -verkkojulkaisun ensimmäinen numero, julkistettiin ammattikorkeakoulujen T&K -päivien yhteydessä 24.1.2008. Verkkopalvelukirjasto tullaan toteuttamaan Kansalliskirjaston ylläpitämälle DSpace -tallennusalustalle, joka mahdollistaa aineistojen kuvailun, tallennuksen, selailun ja kokoelmiksi järjestämisen. Verkkopalvelukirjaston pilotointi käynnistyi 11 ammattikorkeakoulun kesken marraskuussa 2007 ja opinnäytteiden syöttäminen on tarkoitus aloittaa kevään 2008 aikana.

Hankkeen tavoitteena on toteuttaa verkkojulkaisun ja verkkopalvelukirjaston muodostama kokonaisuus, joka yhtäältä pohtii ja edistää ammattikorkeakouluissa tehtävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa, toisaalta tiedottaa siitä ulospäin sekä kolmanneksi tallettaa sen mahdollisimman hyvin saavutettavaksi hamaan tulevaisuuteen. Hanketta hallinnoi Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2007–2009 ja sen ohjausryhmässä ovat edustettuina Opetusministeriö, Arene ry, Amkit-konsortio ja CSC. Hankkeen rahoituksesta vastaavat Opetusministeriö ja ammattikorkeakoulut yhdessä.

Verkkójulkaisu

Ammattikorkeakoulujen verkkojulkaisu Osaaja.net julkaisee ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Julkaisun tavoite on kehittyä luontevaksi julkaisukanavaksi sekä karttuvaksi tietopankiksi. Tarkoituksena on luoda sosiaalinen foorumi asiantuntijoille ja etsiä uudenlaisia muotoja ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan

julkaisemiselle. Sisällöntuottajia ovat ammattikorkeakoulujen henkilöstö ja opiskelijat. Julkaisun ilmestymismuoto tulee olemaan teemanumerot, joilla kullakin on oma ammattikorkeakoulukentältä tuleva tematoimittaja. Tulevaisuudessa pyritään satsaamaan videon, kuvan ja äänen käyttöön teksteille lisäarvoa tuovina välineinä.

Verkkojulkaisu on kaikkien koulutusalojen yhteinen ja sen keskeisenä kohderyhmänä ovat työelämätahot. Numeroiden teemat pyritään nostamaan työelämän piiristä pikemmin kuin ammattikorkeakoulukentän sisältä. Osaaja.net pyrkii vuorovaikutukseen soveltamalla vertaisarviointia ja ruokkimalla keskustelua kommentointimahdollisuuden kautta. Työelämätahojen tavoittamisessa pyritään hyödyntämään olemassa olevia verkostoja ja kiinteitä suhteita hankekumppaneihin ja työelämään. Julkaisu onkin luonteeltaan korkeakoulujen ja työelämän välisiä yhteistyömahdollisuuksia tukeva ja sillä on toimitusneuvostonsa kautta vahva elinkeino- ja työelämäsidosis. Toimitusneuvostoon kuuluvat viestintäpäällikkö Pirjo Tiippa Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitosta, viestintäpäällikkö Jarmo Hyytiäinen Suomen Yrittäjistä sekä kehittämispäällikkö Hannele Salminen Kuntaliitosta ammattikorkeakoulukentän edustajien lisäksi. Lehden vastaava päätoimittaja on Arenen puheenjohtaja ja päätoimittaja KT, yliopettaja Riitta Rissanen Savonia-ammattikorkeakoulusta.

Osaaja.net tehdään siis Kanadassa kehitetyllä ja laajasti maailmalla käytetyllä Open Journal Systems -julkaisualustalla, kuten myös tämä Kever-verkkolehti. OJS on tehty nimenomaan journaali-tyyppiseen julkaisemiseen ja se on aktiivisen yhteisöllisen kehitystyön kohteena. OJS mahdollistaa kollektiivisen lehden tekemisen: järjestelmä kattaa koko toimitusprosessin hallinnoinnin ja arkistoinnin käsikirjoitusten syöttämisestä vertaisarvioinnin kirjeenvaihdon kautta julkaistavan tekstin taittoon. Esimerkiksi Osaaja.netissä on myös ns. "itsesyöttöosioita". Kommentointimahdollisuuden lisäksi tällainen on ylempien ammattikorkeakoulututkintojen opinnäytteiden tiedotteille varattu uutta ja tutkittua -osio. Järjestelmä sisältää myös joukon toimituksellisia rooleja, joita käyttöoikeuden saaneet henkilöt voivat hoitaa täysin maantieteellisestä sijainnista riippumatta. OJS:n muita etuja ovat myös valmius useamman kielen käyttämiseen ja muiden avoimen lähdekoodin ohjelmien hyödyntämismahdollisuus.

Julkaisualustaa käännetään suomenkielelle yhteistyössä Tieteellisten seurain valtuuskunnan kanssa. Käännöstyö tehdään vaiheittain ja käännökset otetaan käyttöön vaiheittain. Osaaja.net on tällä hetkellä luettavissa käyttöliittymän ja toimintaperiaatteiden osalta sekä suomen, että englanninkielisenä. Alkuvaiheessa lukijoille ja kirjoittajille näkyvä käyttöliittymä on suomennettu ohjeita lukuun ottamatta. Seuraavassa vaiheessa keskitytään toimitusjärjestelmän kääntämiseen ja ohjeet käännetään viimeisenä. Tavoitteena on saada käännöstyö tehtyä kuluvan vuoden aikana. Tieteellisten seurain valtuuskunta on mukana

yhteispohjoismaisessa Nordbib-hankkeessa, jonka myötä myös ruotsinkielinen versio saadaan käyttöön sitten kun se on valmis. Avoimen kollektiivisen kehitystyön luonteen mukaisesti asioiden eteneminen ottaa oman aikansa. Tarpeita ja ideoita on hyvä suhteuttaa kollektiivisesti kehitettävään kokonaisuuteen, jotta ratkaisut olisivat ylläpidon ja päivitysten kannalta järkeviä.

Kun käännoistyö on edennyt riittävän pitkälle, on tarkoitus aloittaa julkaisualustan käytön koulutus asiasta kiinnostuneille yhteyshenkilöille jokaisesta ammattikorkeakoulusta. Ajatuksena on perehdyttää yhteyshenkilöt toimitusosion käyttäjiksi ja viemään tietoa eteenpäin omassa korkeakoulussaan. Kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä hankekoordinaattori Juhana Lahteen (Juhana.Lahti@seamk.fi).

Verkkokirjasto

Verkkokirjaston ensisijaisena tavoitteena on lähes kolmenkymmenen ammattikorkeakoulun opinnäytteiden sekä ammattikorkeakoulujen omien verkkojulkaisujen saavutettavuuden, tallennuksen sekä pitkäaikaissäilytyksen ratkaiseminen mielekkäällä tavalla hyödyntäen avoimeen lähdekoodiin perustuvia palveluja. Tavoitteena on kehittää ammattikorkeakoulusta valmistuville amk-tutkinnon sekä ylemmän amk-tutkinnon suorittaneille opiskelijoille tallennus, säilytys ja selailupaikka elektronisia opinnäytetöitä varten.

Tallennusalustaa kehitetään pilottikorkeakoulujen ja Kansalliskirjaston yhteistyönä. Kansalliskirjaston kanssa on tehty sopimus DSpace -tallennusalustan ja palvelimen käytöstä. Kansalliskirjasto vastaa niiden teknisestä toiminnasta ja kehittämisestä, ja saattaa tallennusalustan käyttökuntoon huhtikuun loppuun mennessä 2008, jolloin pilotoivat korkeakoulut aloittavat opinnäytteiden laitton DSpaceen. OA-hanke käynnisti pilotoinnin 11 ammattikorkeakoulun (Arcada, Haaga-Helia, Jyväskylä, Kemi-Tornio, Lahti, Laurea, Metropolia, Pirkanmaa, Satakunta, Seinäjoki ja Turku) ja Kansalliskirjaston kanssa marraskuussa 2007. Tavoitteena on, että toukokuussa 2008 päästään syöttämään julkaisuarkistoon ensimmäiset opinnäytetyöt ja syksyllä 2008 syötetään ensimmäisiä ammattikorkeakoulujen tutkimus- tai sarjajulkaisuja julkaisuarkistoon. Vuoden 2009 alusta loput sopimuksen allekirjoittaneet korkeakoulut tulevat mukaan. Verkkokirjastopalvelun julkaisuarkiston nimi on vielä avoin. Tavoitteena on tehdä verkkokirjastosta joustava ja käyttäjäystävällinen.

Avoimen sähköisen verkkokirjaston käyttöönotto edellyttää sähköisen asiointin tunnistusjärjestelmää. Tunnistautuminen palveluun tulee tapahtumaan Haku- luottamusverkoston Shibboleth-järjestelmän kautta. Opinnäytteiden vieminen palveluun tapahtuu ns. osittaisena itsearkistointina. Tämä tarkoittaa sitä, että opiskelija täyttää ensin verkkolupalomakkeen, minkä jälkeen hän syöttää tietokantaan opinnäytteensä nimen sekä ohjaavan opettajan nimen ja sähköpostiosoitteen sekä opinnäytetyönsä tiedoston. Oppilaitostiedot sekä

opiskelijan koulutusohjelmaa ja tutkintoa koskevat tiedot saadaan suoraan Shibbolethin kautta. Oppilaitoksen kirjastoon lähtee tieto syötetystä opinnäytteestä ja kirjaston henkilökunta sekä opettaja tarkistavat työn ennen sen julkistamista.

Verkkokirjastopalvelun osalta hankkeessa selvitetään myös mahdollisuutta tarjota suoratoistopalvelua. Tällöin opiskelija saa opinnäytetyönsä audiovisuaaliset materiaalit tai kokonaan audiovisuaalisen opinnäytteensä paremmin näkyville ja saataville CSC:n STREAM-palvelun kautta. Opiskelija vastaa materiaalinsa tekijänoikeuksista. Keskeistä kaikissa digitaalisissa kirjastopalveluissa on niiden toimintaympäristön joustavuus ja muuntuvuus.